

Матеріали для Старшого Юнацтва

Українська Повстанська Армія

(60-ліття створення)

1. Що це УПА?

Українська Повстанська Армія - це організована і збройно-політична сила цілого українського народу за пляном ОУН, під проводом Головного Командира Тараса Чупринки (Романа Шухевича) під час Другої Світової Війни.

2. Яка була мета УПА?

Метою УПА була

- оборонити нарід від плянового фізичного винищування його ворогів,
- прогнати всіх ворогів з України,
- здобути самостійну, соборну, українську державу.

3. Причини створення УПА

Німецький наступ на Україну

22-го червня 1941-го року, німецька армія почала наступ на Советський Союз (СРСР). Гітлерівський наступ заскочив радянського тирана Йосифа Сталіна, бо в 1939 році Німеччина і СРСР заключила договір про співіснування і Сталін почав вважати Гітлера за свого союзника та приятеля. Таким чином, напад німців заскочив москалів.

Українці, як і всі другі поневолені Москвою народи, спершу вітали німців, як визволителів від страшної тиранії Москви, що спричинила смерть десяткам мільйонам людей через штучний голод, розстріли, вивози на Сибір та на тяжкі роботи по тисячах концентраційних таборах СРСР.

Акт Відновлення Української Держави – 30 червня, 1941 року

Але, німці прийшли не як визволителі, тільки як завойовники, і це скоро пізнали українці.

Перший іспит німецьких інтенцій відбувся, коли Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголосила на перший день, коли німці почали вмаршовувати до Львова, відновлення української держави. Це був Акт 30-го червня і німці відразу вимагали від провідників ОУН відкликати його. Коли ОУН відмовила це зробити, німці заарештували голову уряду Ярослава Стецька, провідника ОУН Степана Бандеру, і кількох інших осіб.

Німці почали від вересня, 1941-го року масові арешти, розстріли, публічні езекуції та підступні вбивства членів ОУН та національно свідомих українців.

Відгук Проводу ОУН

Підняти повстання відразу проти німців ОУН в тому часі не могла, бо не мала відповідної сили, але дано наказ готуватися до такої можливості - відбувати військовий вишкіл, знаходити і ховати зброю залишену утікаючими большевиками, тощо.

ОУН спершу стримувалася від збройних ударів, бо німці пильно дотримувалися розпорядку, що за кожного одного забитого німця, 50 людей заплатять своїм життям. (На Східній Україні розстрілювали 100 осіб за одного вбитого німця).

Натомість більшість членів ОУН законспірувалось в підпіллі, яке постійно поширювало свої дії, зміцнювало проти-німецькі настрої у народі, розповсюджувало визвольно-націоналістичні ідеї, та робило заходи, паралізувати большевицьке підпілля, яке діяло в Україні, тільки для того, щоб викликати ще більший німецький терор, а головно, щоб німецькими руками знищити національно-свідому й активну українську інтелігенцію.

Німецький терор зростає

Зріст німецького терору на Волині і Поліссі з масовими ув'язненнями, розстрілами свідомих українців, вивішування прилюдно українців на бальконах будинків, вивозами на примусову роботу до Німеччини, вивозами до концетраційних таборів, грабуванням українських селян, як і збільшення дій большевицьких партизан, які тероризували українське населення у цих північних землях України, підтвердили необхідність негайної організації військової сили на цих теренах.

УПА твориться на Поліссі

Полісся було придатним до партизанки, бо це терен із великими лісами, мочарами та болотами, дуже несприятливий для маршів регулярних військових частин. На Поліссі уже ховалися большевики, яким помагали поляки, і треба було їх прогнати із українських земель.

Наші вороги – большевики, поляки і німці

Вже від 1942 року ховалися на Поліссі большевицькі і українські підпільні та партизанські групи.

Большевики спускали тут парашутами добре вишколених партизанів, яким пізніше літаками привозили харчі і зброю. Українці вже раніше почали партизанські дії проти цих большевицьких партизан, які тільки грабували українських селян, або нападали на німців для ефекту, щоб стягнути німецьку лють на українських селян.

Большевицьким партизанам допомагали польські колоністи, які мордували українців і забирали від українських селян все те, що залишилося їм після стягнення контингентів німцями.

В такій ситуації провід українського підпілля дає кожному із краєвих провідів свобіднішу руку у виборі форм боротьби відповідно до місцевої ситуації. А що на Поліссі, потреба негайного переходу до збройної партизанки була найбільш пекучою, тому й постає саме тут перший Відділ Української Повстанської Армії.

Командир Остап (правдиве ім'я Сергій Качинський) організує перший відділ УПА

14-го жовтня 1942 року, Сергій Качинський (псевдо Остап), що був військовим референтом Крайового Проводу ОУН на північно-західніх землях України, zorganizував першу сотню УПА. Він був син православного священника та колишній старшина польської армії.

Скоро після цього постає сотня УПА на сусідній Волині, а відтоді у Карпатах.

Перші удари УПА

Перші місяці боротьби УПА були присвячені дуже важливому завданню - здобути для себе безпечний терен, звідки УПА могла би провадити свої дії.

Тому, що на Поліссі ще було багато большевицьких партизанів, звернено увагу на прочищення цих теренів від большевицької партизанки і змушено большевиків посунути свої дії далі на північ.

Як рівнож було звернено увагу на удари по польських станицях підпільних організацій.

Полісся і Волинь стають теренами УПА

Командир Остап став швидко відомим большевицьким партизанам і польським бандам. Ці терени перейшли під повну контролю УПА і стали першою "повстанською республікою".

Тут повстали бази операції УПА, вишкільні табори, бази збірки та постачання зброї, шпиталі, друкарні, тощо.

Численні наскоки на німецькі поїзди, що везли зброю для фронту на сході, збільшувало припаси зброї, амуніції та інші військові припаси.

Перший бій з німцями

Перший бій з німцями вів відділ командир Коробки, 7-го лютого 1943-го року, наступаючи на місто Володимирець.

У боях з німцями впали обидва командири перших відділів УПА: командир Остап загинув 10-го березня 1943-го року в бою при нападі на німецький магазин зброї й амуніції в Оржеві, а командир Довбешка-Коробка впав 22-го лютого 1943 року в бою біля Висоцька.

4. З ким воювала УПА?

УПА майже півтора десятка років боролася проти німців, москалів, поляків а подекуди проти румунів і мадярів.

УПА не мала власної воєнної промисловости, а включно здана була на власні сили і засоби, що їх могла здобути або від ворога, або від українського населення, переважно від селян.

5. Який був чисельний стан УПА?

Українські і чужинецькі джерела подають що УПА мало у своїх бойових відділах 30,000 – 40,000 старшин і стрільців. Тодішні рамці УПА не могли прийняти більшої кількості молоді, яка хотіла боротися у військових лавах, бо не було як її відповідно вишколити, озброїти і нагодувати.

УПА було обслуговане широкою мережею підпілля ОУН, в якому були озброєні підпільники.

6. Яку форму мав повстанський табір?

Табір розташовувався далеко в лісі або на багнах, під покриттям дерев і кущів, оточений та оберіганий потрійним перстеном стійок. Цей комплекс бараків чи землянок був побудований симетрично, або асиметрично, залежно від постанови командира.

Бараци будували повстанці самі. Стіни були не високі. З тією метою вишукували старі смереки, які мали рівні слої, і різали це дерево на рівні частини. Часом покривали бараци корою з смерек або ялиць. Цвяхи робили також самі з телефонного дроту.

У тих бараках квартирувало по два рої. У середині барака з обидвох боків були уставлені лежанки, посередині два ватровища, а над ними отвори (димарі).

Посередині табору був алярмовий майдан, де відбуваються збірки відділу.

Поблизу алярмового майдану були квітники у вигляді тризуба чи організаційних знамен.

7. Як виглядала військова влада ?

Військова Влада:

Кожний командир мав свій штаб.

Організаційна система УПА є трійкова, то значить, що вища одиниця складається з трьох нижчих. Наприклад курінь складається з трьох сотень, сотня з трьох чот, чота з чотирьох або двох роїв.

Організаційною одиницею УПА є курінь, (відділ) який може самостійно виконати тактичні завдання.

8. Як виглядав поділ УПА на Україні?

УПА поділяється на чотири території:

- **УПА – Північ** терен дії: Волинь і Полісся
- **УПА – Захід** з тереном дії: Галичина, Буковина, Закарпаття, і Закерзоння.
- **УПА – Південь** на терені областей Кам'янець-Подільської, Житомирської, Вінницької і південної частини Київської
- **УПА – Схід** на теренах північної смуги Житомирської області, північної частини Київської області і на терені Чернігівської області

9. Які функції мали Дівчата – Повстанки?

Наші жінки в рядах УПА виконували часто дуже небезпечні функції розвідників, не говорячи вже про такі важливі завдання, як санітарна служба, фармацевти і лікарі.

Українські жінки, дівчата і юначки записали себе сотнями героїських чинів, хоробрістю на полі бою й відвагою. Невтомною, муравлиною працею біля писальних машин в бункерах, нераз роками не бачучи цивільного населення та денного світла, записали себе в історію наших визвольних змагань.

В зустрічі з ворогом - дорого продавали своє життя. Проворність українських жінок - повстанок і їх бистрота - врятували не одному хворому повстанцеві життя.

10. Які були причини рейдів УПА на Захід?

Кілька менших відділів УПА, приблизно 300 осіб, пробилися крізь ворожі кордони, і вирушили в рейд до Західної Німеччини і Австрії.

Їня мета – показати світові, що дійсно ведеться визвольна боротьба українського народу, що УПА не є якась видумка, що дійсно існують ОУН і УГВР (Українська Головна Визвольна Рада) і щоби розбити усі протиукраїнські чутки які чужинці поширювали про українських “бандитів”. Треба було всім показати живих свідків.

Другою причиною й ціллю рейдів було переконати власну українську еміграцію про потреби допомоги визвольній боротьбі. УПА чекала щоби Америка почала війну проти Советського Союзу, але коли це не сталося, повстанці самі прийшли на Захід себе представити і просити поміч на міжнародному форумі.

11. В якій формі продовжується боротьба УПА в 50-их роках?

Від 1950-их років Українська Повстанська Армія перейшла в підпілля. Багато членів було засуджено в далекі азійські тундри, перейшли большевицькі допити, катування і суди.

У цих роках були великі страйки і повстання політв’язнів у советських концтраційних лагерах. Учасниками і організаторами цієї нової форми боротьби були упівці і провідники українського збройного підпілля.

Бібліографія

Збірник Матеріалів для Конкурсу Знання, Слова на Злет Юнацтва.

Крайова Управа СУМ в Америці, Нью Йорк: 1982.

Фільм Олеся Янчука. **"Нескорений"** . Український Конгресовий Комітет Америки, рік 2000.

"Нам Дзвони Не Грали" Укртелефільм 1993 рік.

Subtelny, Orest. **Ukraine, A History.** University of Toronto Press, 1988.